

В. В. Белєвцева, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Наукової лабораторії проблем протидії злочинам у сфері державної безпеки

МИТНІ РЕЖИМИ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЇХ ДІЙ

Стаття присвячена дослідженню митних режимів. Наведено їх груповий поділ, визначено адміністративну відповідальність за порушення правил і вимог митних режимів, а також сформульовано пропозиції щодо посилення такої відповідальності.

Статья посвящена исследованию таможенных режимов. Приведено их групповое деление, определена административная ответственность при нарушении правил и требований таможенных режимов, а также сформулированы предложения по усилению такой ответственности.

The article is devoted the problem of the customs regimes. Their group division is given, administrative responsibility is determined for violation of rules and requirements of the customs regimes. Proposals are formulated as to the improvement of such responsibility.

Ключові слова. Адміністративна відповідальність, митний режим, порушення вимог і правил митних режимів, охорона митних режимів.

Вступ. На сучасному етапі розвитку Україна активно проводить зовнішньоекономічну політику, що спрямована до світової економічної співдружності. Йде творчий процес створення правової основи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та її невід'ємного елементу – митного регулювання. Державою встановлюються відповідні митні режими переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, справляються митні платежі, затверджуються митні правила, здійснюються й інші численні види управлінської діяльності й регулювання, що охоплюються поняттями митної справи і політики [1, 2].

Постановка завдання. У зв'язку з викладеним актуального значення набуває дослідження митних режимів як складової частини державної безпеки та як інструмента, за допомогою якого здійснюється охорона й захист економіки держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що виникають внаслідок вчинення митних правопорушень.

Таким чином, ми підійшли до одного з основних питань митної справи – митних режимів, які належать до базових функціональних адміністративно-правових режимів у системі забезпечення державної безпеки у сфері економіки.

Результати дослідження. Слід зазначити, що певні питання щодо правового регулювання в митній сфері досліджувались у працях Є. В. Додіна, Ю. М. Дьоміна, Ф. Л. Жоріна, С. В. Ківалова, Б. А. Кормича, А. В. Кольбенка, О. О. Крестьянінова, В. Я. Настюка, В. В. Мицика, А. П. Павлова, С. І. Пахомова, П. В. Пашка, Д. В. Приймаченка, К. К. Сандровського, Ю. П. Соловкова, С. С. Терещенка, М. Г. Шульги та ін. Однак у правничій сфері й досі має місце недостатність дослідження комплексних фундаментальних і прикладних проблем правового регулювання митних режимів.

Отже, митні режими мають складну правову природу й поєднують елементи адміністративно-правового та фінансово-правового регулювання [1, 3]. У п. 16 ст. 1 Митного кодексу України [4, 23] (далі – МКУ) міститься визначення *митного режиму як сукупності норм, встановлених законами України з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.*

© В. В. Белєвцева, 2010

Зараз в Україні згідно зі ст. 185 МКУ діє 13 видів митних режимів, які можна поділити на п'ять груп [3, 338–339].

До першої слід зарахувати режими, які використовуються при здійсненні основного обсягу зовнішньоторговельних операцій, пов'язаних з проданими українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності товарами до інших країн і закупівлею товарів для потреб вітчизняного виробника (експорт, реекспорт, тимчасове ввезення (вивезення), імпорт (випуск у вільний обіг), реімпорт) [3, 125].

До другої групи потрібно включити митні режими, за яких переміщення товарів через кордон поєднується зі здійсненням митними органами конкретних операцій в інтересах відповідних організацій чи осіб з наданням їм певних послуг (режими митного складу, магазин безмитної торгівлі).

Третю групу становлять митні режими, в рамках яких товари переміщуються через кордон у зв'язку з їх переробкою в іншій країні (переробка на митній території, переробка за межами митної території) [3, 125].

Четверта група об'єднує режими, які використовуються в разі припинення зовнішньоекономічних операцій (у зв'язку з неможливістю або неефективністю реалізації інших митних режимів на території України). Це такі режими, як відмова на користь держави і знищення або руйнування.

До п'ятої групи належать режими, зміст яких зводиться до того, що ввезення іноземних товарів відбувається без сплати митних податків, а також без застосування до цих товарів заходів нетарифного регулювання (режими транзиту, спеціальної митної зони) [3, 126].

Взагалі поняття “митний режим” слугує для визначення можливості переміщення товарів, порядку митного оформлення і митного контролю, розміру митних платежів, які підлягають сплаті за товари і транспортні засоби, що переміщуються, а також визначає коло дій, які можуть бути здійснені щодо останніх.

Згідно зі ст. 186 МКУ декларант самостійно визначає митний режим товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, відповідно до мети їх переміщення та на підставі документів, що подаються митному органу для здійснення митного контролю та митного оформлення. Зміна митного режиму допускається за умов виконання всіх належних процедур щодо заявленого режиму, дотримання вимог законодавства про тарифні й нетарифні заходи регулювання та подання митному органу для здійснення митного контролю та митного оформлення відповідних документів, що підтверджують заявлений режим [4, 339–340].

Питання, пов’язані зі здійсненням митного контролю відповідно до заявленого митного режиму, регулюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи, який визначає порядок такого контролю і дає роз’яснення щодо застосування відповідних митних процедур (ст. 187 МКУ) [4, 340].

Далі розглянемо окремо поняття, вимоги та правила кожного митного режиму.

Отже, поняття *митного режиму імпорту* визначається ст. 188 МКУ, тобто імпорт – митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень [4, 341].

Ввезення товарів на митну територію України в режимі імпорту передбачає: 1) подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови ввезення товарів на митну територію України; 2) сплату податків і зборів, якими обкладаються товари під час увезення на митну територію України відповідно до законів України; 3) дотримання вимог, передбачених законом, щодо заходів нетарифного регулювання та інших обмежень.

Ст. 190 МКУ визначає *митний режим реімпорту* як митний режим, відповідно до якого товари, що походять з України та вивезені за межі митної території України згідно з митним режимом експорту, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк ввозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території [4, 344].

Товари можуть переміщуватися через митний кордон України в митному режимі реімпорту, якщо вони: 1) походять з митної території України; 2) ввозяться на митну територію України не пізніше ніж через один рік після їх вивезення (експорту) за межі митної території України; 3) не використовувалися за межами України з метою одержання прибутку; 4) ввозяться у тому ж стані, в якому вони перебували на момент вивезення (експорту), крім змін внаслідок природного зносу або втрат за нормальних умов транспортування і зберігання, а також інших випадків, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Поняття *митного режиму експорту* визначено у ст. 194 МКУ. Так, експорт – митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов’язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України [4, 347]. Вивезення товарів за межі митної території України в режимі експорту передбачає: 1) подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів за межі митної території України; 2) сплату податків і зборів, встановлених на експорт товарів; 3) дотримання експортером вимог, передбачених законом.

Відповідно до ст. 196 МКУ *реекспорт* – митний режим, відповідно до якого товари, що походять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк з моменту їх ввезення на митну територію України вивозяться з цієї території в режимі експорту [4, 350]. Товари, що походять з інших країн, можуть вивозитися за межі митної території України в режимі реекспорту, якщо: 1) митному органу дано дозвіл уповноваженого Кабінетом Міністрів України органу чи органу, визначеного міжнародним договором України, укладеним в установленому законом порядку, на реекспорт товарів; 2) товари, що реекспортуються, перебувають у тому ж стані, в якому вони перебували на момент увезення на митну територію України, крім змін внаслідок природного зносу або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання; 3) товари, що реекспортуються, не використовувалися на території України з метою одержання прибутку; 4) товари, що реекспортуються, вивозяться не пізніше ніж через один рік з дня їх ввезення на митну територію України.

Поняття *митного режиму транзиту* закріплено ст. 200 МКУ. Транзит – митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України [4, 352].

Товари, що переміщуються транзитом, повинні [4, 353–355]: 1) перебувати у незмінному стані, крім змін внаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання; 2) не використовуватися на території України ні з якою іншою метою, крім транзиту; 3) у випадках, визначених законодавством України, переміщуватися за наявності дозволу на транзит через територію України, який видається відповідними уповноваженими органами; 4) у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, переміщуватися встановленими маршрутами та шляхами; 5) бути доставленими до митного органу

призначення у строк, що визначається відповідно до чинних в Україні нормативів на перевезення вантажів, виходячи з виду транспорту, маршруту, відстані до кінцевого пункту та інших умов перевезення.

Поняття *митного режиму тимчасового ввезення (вивезення)* має своє відображення у ст. 204 МКУ. Тимчасове ввезення (вивезення) – митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за її межі з обов'язковим подальшим поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування [4, 357].

Переміщення товарів у режимі тимчасового ввезення (вивезення) передбачає [4, 357–358]: 1) подання митному органу документів на такі товари з обґрунтуванням підстав їх тимчасового ввезення на митну територію України (вивезення за межі митної території України); 2) надання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), зобов'язання про їх зворотнє вивезення (ввезення) у строки, що обумовлені метою тимчасового ввезення (вивезення), але не перевищують строків, установлених МКУ; 3) подання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), дозволу відповідного компетентного органу на тимчасове ввезення (вивезення) товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законом.

Поняття *режиму митного складу* наведено у ст. 212 МКУ: це митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів і без застосування до них заходів нетарифного регулювання й інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України [4, 369].

З товарами, які перебувають у режимі митного складу, можуть проводитися такі операції [4, 379–381]: 1) операції, необхідні для забезпечення збереження цих товарів; 2) підготовка товарів за дозволом митного органу до продажу (відчуження) і транспортування: подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепаккування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження та інші подібні операції. Конкретний перелік та порядок здійснення таких операцій встановлюються Кабінетом Міністрів України чи уповноваженим ним органом.

Митний режим спеціальної митної зони регулюється ст. 217 МКУ. Відповідно до цієї статті спеціальна митна зона визначається як митний режим, згідно з яким стосовно товарів, що ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, котрі вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом [4, 385].

Поняття митного режиму магазину безмитної торгівлі наведено у ст. 225 МКУ. *Магазин безмитної торгівлі* – митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, містяться та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання [4, 391].

Переробка на митній території України – митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання, за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту [4, 396].

Операції щодо переробки товарів можуть включати: 1) власне переробку товарів; 2) обробку товарів – монтаж, збирання, монтування та налагодження, внаслідок чого одержуються інші товари; 3) ремонт товарів, у тому числі відновлення та регулювання; 4) використання окремих товарів, що не є продуктами переробки, але які сприяють чи полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачаються.

Переробка за межами митної території України – митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну [4, 403].

Поняття режиму знищення або руйнування визначено у ст. 243 МКУ. *Знищення або руйнування* – митний режим, відповідно до якого товари, ввезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання, без справляння податків, установлених на імпорт, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються [4, 406].

Відповідно до ст. 246 МКУ *режим відмови на користь держави* – це митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь. У режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються і не справляються податки і збори, а також не застосовуються заходи нетарифного регулювання [4, 412–414].

Відмова від товарів на користь держави допускається з дозволу митного органу, який видається в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Кабінет Міністрів України визначає перелік товарів, що не можуть бути поміщені в митний режим відмови на користь держави.

При розгляді митних режимів доцільно торкнутися питання про адміністративну відповідальність за порушення законодавства, вимог і правил митних режимів.

Зокрема, Митний кодекс України безпосередньо не передбачає відповідальність за порушення митних режимів. Низка статей лише опосередковано спрямована на охорону відповідних правовідносин. Наприклад, ст. 329 МКУ “Порушення режиму зони митного контролю” охороняє правовідносини у сфері дії режимів: митний склад; магазин безмитної торгівлі); ст. 330 МКУ “Неподання митному органу документів, необхідних для здійснення митного контролю” (усі 13 режимів, визначених ст. 185 МКУ); ст. 346 МКУ “Порушення порядку зберігання товарів на митних ліцензійних складах та здійснення операцій із цими товарами” (митний склад); ст. 347 МКУ “Порушення встановленого порядку знищення (руйнування) товарів” (знищення або руйнування); ст. 348 МКУ “Порушення зобов’язання про зворотне вивезення чи зворотне ввезення товарів” (транзит; тимчасове ввезення (вивезення); ст. 349 МКУ “Порушення зобов’язання про транзит” (транзит); ст. 350 МКУ “Порушення встановленого маршруту переміщення товарів” (транзит; тимчасове ввезення (вивезення) тощо.

Висновки. З огляду на зазначене можна зробити висновок, що адміністративна відповідальність передбачена, головним чином, за порушення окремих вимог і правил лише режимів транзиту, митного складу, тимчасового ввезення (вивезення), знищення або руйнування. Це призводить до послаблення охорони інших митних режимів, прогалин і суперечностей у чинному законодавстві, а також до малоефективного забезпечення митної безпеки держави, оскільки довільна поведінка у сфері режимно-митних відносин може призвести до негативних чи навіть тяжких наслідків.

На підставі викладеного доцільно доповнити Розділ XVIII гл. 57 МКУ “Види порушень митних правил і відповідальність за такі порушення” окремою статтею, яка встановлювала б адміністративну відповідальність за порушення вимог і правил у межах дії заявлених митних режимів.

Такий підхід дасть змогу запровадження ефективнішого дотримання порядку та законності переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів й оптимізації митних процедур, які при цьому здійснюються.

Література

1. Коментар до Митного кодексу України / за ред. П. В. Пашка, М. М. Каленського. – К. : Юстиніан, 2004. – 736 с. – (Серія “Митна справа в Україні”).
2. Крестьянінов О. О. Правове регулювання митних режимів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О. О. Крестьянінов. – Харків, 2002. – 20 с.
3. Митне право : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Ченцова. – К. : Істина, 2007. – 328 с.
4. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія / Приймаченко Д. В. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2006. – 332 с.